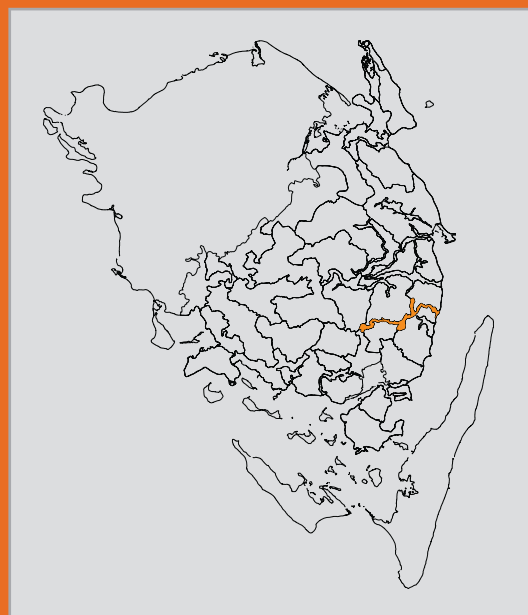
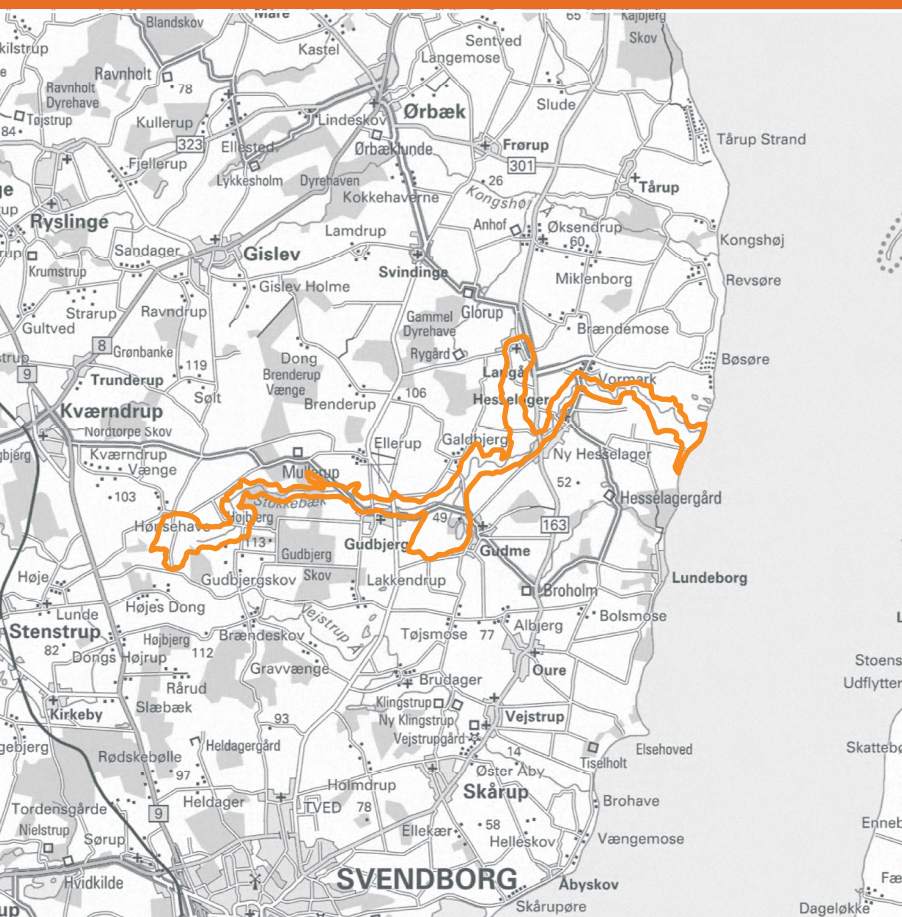

Hesselager Smeltevandsdal

Landskabskarakterbeskrivelse
og -vurdering
område nr. 17

Fra registreringspunkt mod nordvest.

Fra registreringspunkt mod vest.

Billede af husdyrhold i dalstrøget.

Nøglekarakter

Snoet smeltevandsdal med overvejende markante dalsider samt skove og engarealer i dalbunden. Vandmøller, enkelte gårde og huse spredt i området.

Landskabstype

Bogstavkode: Igg (ekstramarginal smeltevandsdal, moræner, skrænter)klasse 3.

Geografisk lokalisering og afgrænsning

Hesselager Smeltevandsdal snor sig gennem landskabet i øst-/vestgående retning forbi landsbyerne Hesselager, Gudme og Gudbjerg til kysten mellem Lundeborg og Bøsøre. Den godt 15 km lange dal dækker et areal på omkring 12,5 km² og munder ud i Storebælt.

Naturgrundlag

Geomorfologi

Hesselager smeltevandsdal er dannet som en ekstramarginal smeltevandsdal og snor sig gennem de omkringliggende morænelandskaber i øst-/vestgående retning.

Jordtype

Den dominerende jordtype er moræner, som findes på dalsiderne og i dele af dalbunden. I tilknytning til Bølle-mose, som ligger i den vestlige ende af smeltevandsdalen findes et omkring 0,8 km² stort område med ferskvandsaflejringer. Herudover findes ferskvandsaflejringer langs ca. halvdelen af smeltevandsdalens udstrækning. Ved smeltevandsdalens munding, som er omkring 1,5 km bred, findes et smalt bælte af marine aflejringer langs ca. 1 km af kyststrækningen.

Terræn

Dalbunden er overvejende smal, med en maksimal bredde på ca. 200 meter på strækningen mellem Gudme og Hesselager. I de to sidegrene til smeltevandsdalen, som findes vest for Gudme og syd for Langå er dalbunden dog omkring 500 meter bred. Bredden af ådalen fra overkant til overkant af dalsiderne svinger mellem 250 og 500 meter. Langs ca. 1,25 km af ådalen, som ligger fra kysten og ind i landet, er der omkring 1 km fra overkant til overkant. Fra bunden af dalen stiger terrænet mellem 5 og 15 højdemeter. De største terrænforskelles findes i den del af smeltevandsdalens forløb, som ligger nær kysten, mens højdeforskel mellem dalbunden og overkanten af dalsiderne er mindre i dalens vestlige del for helt at flade ud omkring Bølle-mose.

Kompleksitet

Der er ingen markant variation mht. jordtype og terræn.

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren er betinget af den forgrenede smeltevandsdal med skiftevis markante og mindre markante dalsider samt smalle dalbund. Dalsiderne, der overvejende er opdyrkede, danner de overordnede landskabsrum, der igen underopdeles i mindre lukkede landskabsrum af krat, småbevoksninger og skovområder. Skalaen er lille og dalbunden i tilknytning til det smalle åløb er præget af engarealer, krat og småbevoksninger.

Den stedvist halvåbne smeltevandsdal snor sig gennem det omkringliggende morænelandskab og fra de højtliggende dalsider er der lokale udsigter og kik ud over ådalen. Strukturen præges af flader og linier, i form af hhv. marker, skove og engarealer samt tætte levende hegn og ådalens lineære forløb.

Landskabskarakteren har sin kulturhistoriske oprindelse i tiden omkring og inden udskiftningen, og overgangen mellem de intensive landbrugsarealer i de tilstødende karakterområder, og ned langs dalsiderne til de mere ekstensive arealanvendelse i dalbunden er tydelig.

Naturgrundlagets indflydelse på kulturmiljøet afspejles i den stedvist ekstensive landbrugsdrift og dyrkningstraditioner omkring ådalen, der stedvist har præg af ådalsbrug, med græssende dyrehold på smalle engarealer langs åløbet. Tidsdybden antages at være højere end i de omkringliggende karakterområder, stedvist tilbage mod middelalderen.

Dalen fremstår som en smal grøn kile i landskabet og vandmøller samt Damestenen udgør smeltevandsdalens kulturhistoriske islæt. Området er præget af tilgroning og flere af de tidligere engarealer langs åløbet er sprunget i krat eller skov.

Landskabskarakteren er upåvirket af tekniske anlæg og karakterområdet fremtræder roligt og homogent.

Det snoede dalforløb med stedvise kik ud over dalen danner grundlag for de rumlige og visuelle forhold i dalstrøget, der fremtræder særligt karakteristisk bl.a. betinget af oprindelige dyrkningstraditioner og stedvis pleje.

Hydrologi

I smeltevandsdalens vestlige ende findes Bølle-mose, som er et drænet og opdyrket lavbundsområde. Stokkebæk løber i hele smeltevandsdalens udstrækning fra Bølle-mose i vest til kysten i øst. I de første 3 km af sit forløb er Stokkebæk rettet ud. Men fra skovområdet Skræmsvænge og videre mod øst følger Stokkebæk et snoet og umiddelbart naturligt forløb. Vest for Gudme ligger Gudme Sø

omgivet af lavbundsområder. Syd for Langå ligger Rygårds-mose, som er drænet og opdyrket.

Arealanvendelse

Bevoksningsstruktur

Den primære bevoksning i området udgøres af mindre skovområder, hvoraf de fleste findes i den vestlige del af karakterområdet. Ellers er kratbevoksninger og småbe-plantninger langs vandløb karakteristisk i hele smelte-vandsdalens forløb. Bevoksningen varierer gennem dalen i såvel intensitet som højde, og består hovedsageligt af løv-træer og buske. Desuden findes levende hegn, diger og en enkelt allé i området.

Dyrkningsform

Smeltevandsdalen gennemskærer den omkringliggende opdyrkede moræneflade og består overvejende af fuldtids-brug med mindre skrånende arealer i omdrift ned til åløbet, samt enkelte deltidbrug med græssende husdyr. Flere steder bærer dalen præg af fortidens ådalsbrug, med græs-sende dyrehold (køer og heste) på de lavtliggende smalle engarealer i dalbunden langs åløbet. Kombinationen af intensivt dyrkede flader og mere ekstensive arealer i dal-bunden giver dyrkningsformen et varieret og oprindeligt udtryk.

Bebyggelsesmønstre

Det er særligt karakteristisk for området at byer og lands-byer ligger på overkanten til karakterområdet. Det drejer sig om følgende; Hesselager, Vormark, Gudme, Gudbjerg og Langå.

Få gårde ligger spredt i området og flere af dem bærer tegn på dyrehold i form af tilknyttede avlslænger som fortsat er i drift. Ligeledes rummer området enkelte hus-mandssteder. Stokkebæk Huse, der ligger langs kysten ud til Storebælt rummer godt 30 mindre sommerhuse og udgør områdets eneste fritidshusområde.

Tekniske anlæg

Hovedveje og biveje gennemskærer området i nord-sydgå-ende retning. Centralt i karakterområdet findes en enkelt markant højspændingsledning, og to små klynger vind-møller med hhv. 2 og 3 møller der er synlige i den østlige del af området. Vindmøllerne er dog placeret umiddelbart udenfor området.

Kulturhistoriske mønstre og anlæg

Karakteristisk placeret nede i ådalen ligger tre ældre vand-møller der sammen med Damestenen (der med sine 370 Kubikmeter er Danmarks største vandreblok), udgør områdets fortidsminder.

Landskabskarakterens oprindelse

Landskabskarakterens kulturhistoriske oprindelse er især knyttet til perioden omkring og stedvist inden udskiftning. Tidsdybden i dele af karakterområder, f.eks. flere af engarealerne i dalbunden, antages at være højere end de omkringliggende områder – og går muligvis helt tilbage til middelalderen. Jordbrugslandskabets strukturer er gen-kendelige på de høje målebordsblade, og på trods af at enkelte hegn er sløjfet, fremstår området med stor tids-dybde.

Rumlige og visuelle forhold

Smeltevandsdalen fremtræder mod vest knap så markant, med svage gradienter og fremstår som en smal grøn kile i landskabet. Den centrale del af området består af en smal forgrenet ekstramarginal smeltevandsdal med stejle dalsider. Mod øst åbner dalen sig op og terrænet bliver mere bakket. Her er ligeledes lokale udsigter over havet. Dal-forløbet er overvejende opdelt i små lukkede landskabs- rum, betinget af de markante dalsider og bevoksninger, der visuelt afgrænser udsynet. Området fremtræder roligt og afsides beliggende.

Tunneldalsforløbet er domineret af flader i form af hhv. søer, enge og skovområder og landskabselementerne gør, at karakteren fremstår sammensat. På grund af de overve-jende opdyrkede dalsider, er der lokale kik ud over tun-neldalens forløb fra omkringliggende veje og dyrkede arealer. Smeltevandsdalen er så tilpas markant, at oplevel-sen af at krydse dalen tydeligt opleves ved gennemkørsel af området. her fornemmes ligeledes hvordan lysforholde-ne skifter, fra vide udsyn til små lukkede landskabsrum, når man kører ned af dalsiderne ned på dalbunden.

På trods af at enkelte dalbundsarealer er sprunget i krat og skov, fremstår karakterområdet overordnet med en høj grad af kulturhistorisk oprindelse. Naturgrundlagets sam-spil med den kulturhistoriske driftsform afspejles stadig i det stedvist ekstensive dalforløb hvor engarealer og skov-områder, afspejler en flere hundrede år gammel dyrk-ningstradition. Den stedvise tilgroning slører dog smel-tevandsdalens sammenhængende og forgrenede forløb. Bortset fra bevoksningen og nyere fritidshusbebyggelse, er karakterområdet homogent og fremstår med en høj grad af intakthed.

Landskabselementerne skov, hegn, engarealer, og bebyg-gelsen fremstår generelt velholdte. Vandmøllerne og dal-bundsarealerne, hvoraf nogle er sprunget i krat og skov, fremtræder lige knap så velholdte, og der overordnede indtryk af karakterområdet er, at den vedligeholdelses-mæssige tilstand er fin.

Bebyggelsen i området, der overvejende består af gårde, er

spredtliggende og få og fremstår vedligeholdet.

Hovedparten af landskabskarakteren og de oplevelsesmæssige muligheder er generelt uforstyrret af tekniske anlæg. Højspændingsledningen og de vindmøller der er synlige fra området forstyrrer ikke det generelle indtryk.

Landskabskarakterens nøglefunktioner og udviklingstendenser

Funktioner til opretholdelse/styrkelse/genopretning af landskabskarakteren

Forsat græsning af engarealerne i dalbunden samt dyrkning af dalsider og rydning af krat vil opretholde og styrke områdets karakter generelt. Vedligeholdelse af ådalens vandmøller og områderne omkring, der vidner om ådalens kulturhistoriske funktion, vil ligeledes styrke karakterområdet fremtræden lokalt, også selvom møllerne ikke er i egentlig funktion. For at sikre de udsigtsmuligheder som stadig er relativt intakte samt landskabets kystnære indtryk ved Stokkebæks udløb, bør nybebyggelse og yderligere fritidshusbebyggelse undgås. Gudme Sø ligger inde-sluttet af tæt skov og bebyggelse, og er således kun vanskeligt synlig i området. Afhængig af ønske, kunne rydning af søbredden enkelte steder give udsigt over og indtryk af vandfladen.

Planmæssige og juridiske bindinger

Kystbeskyttelseslinje

I en 300 m bred zone langs hele kyststrækningen.

Beskyttede naturtyper

Enge, såvel enkelte som sammenhængende over 2500 m er § 3 områder. Tunneldalens østlige del er generelt rig på forskellige beskyttede naturtyper.

Særlige beskyttelsesomr./land, kulturhistorie

Området omkring Stokkebæks udløb og nordpå

Særlige beskyttelsesområder

Nordvest for Gudbjerg omkring Bankegård er der stillet forslag til beskyttelsesområde. Ligeledes er udmundingen syd for Bøsøre udpeget.

Potentielt vådområde

Den vestligste del af tunneldalen er udpeget som potentielt vådområde.

Forslået fredning

Der er forslag til fredning af dalstrøget umiddelbart vest for Hesselager.

Beskyttet dige

De fleste diger i området er beskyttet.

Råstof område

Ved Gudbjerg Skov overlapper en meget lille del af et udpeget råstof område karakterområdets vestlige del.

Byvækst område

Et mindre byvækst område er forslået ved Gudbjerg.

Biologisk interesseområde

Hele tunneldalen er udpeget som biologisk interesseområde.

Landskabskvalitetsvurdering

Landskabskarakteren

Landskabskarakteren er især betinget af den forgrenede smeltevandsdal med de skiftevis markante og mindre markante dyrkede dalsider samt smalle dalbund. Dalsiderne, der overvejende er opdyrkede, danner de overordnede landskabsrum, der igen underopdeles i mindre lukkede landskabsrum af krat, småbevoksninger og skovområder. Landskabskarakteren har især sin kulturhistoriske oprindelse i tiden omkring og inden udskiftningen.

Vurdering af karakterstyrke

Særligt karakteristisk

Hele området

De karakteristika som er typiske for landskabskarakteren fremstår tydeligt i hele området. Den forgrenede smeltevandsdal med de varierende markante opdyrkede dalsider samt skove og engarealer i dalbunden, afspejler landskabskarakterens kulturhistoriske ophav, samt relationen mellem naturgrundlag og kulturbetingede mønstre. Landskabskarakteren vurderes som særligt karakteristisk.

Vurdering af visuelle oplevelsesmuligheder

Områder med visuelle oplevelsesmuligheder

Der er ingen forhold i området der betinger særlige visuelle oplevelsesmuligheder. Dog er der kik ud over vandet ved Stokkebæks udløb samt kik ud over smeltevandsdalen fra tilstødende karakterområder.

Vurdering af tilstand

God

Hele karakterområdet.

Landskabskarakteren har primært sin kulturhistoriske oprindelse i tiden omkring og inden udskiftningen, hvor det nuværende jordbrugslandskab og anvendelsen af ådalen har sin grundlæggelse. Området besidder karaktertræk og strukturer som blev udformet under udskiftningen, i

form af middelstore gårde, hegnafrænsede markfelter og enkelte husmandssteder og gårde. Samlet set har området ikke ændret sig siden udskiftningstiden bortset fra tilgroede arealer i dalbunden og driftsophør af græssende dyrehold, med sløjfning af enge til følge. Bevarelsen af det intensivt drevne landbrug, skovene, bebyggelsen samt engarealerne i dalbunden bevirker, at størstedelen af nøglekarakteristikaene samlet set er godt vedligeholdt. Tilgroning præger dele af dalforløbet bl.a. som resultat af driftsophør, men ændrer ikke områdets visuelle udtryk markant.

Naturgrundlaget betinger stadig kulturlandskabet i form af jordbrug i omdrift og bortset fra fritidshusområdet ved kysten har bebyggelsen samme funktion som ved dannelsen under og inden udskiftningen. Landskabskarakteren er generelt uforstyrret af tekniske anlæg men vindmøllerne er dog synlige.

I det både nøglekarakteristika og visuelle oplevelsesværdier fremstår relativt intakte og i god vedligeholdelsesmæssig tilstand, samt at graden af uforstyrrelse er lille og intakt-heden af landskabskarakteren god, vurderes den samlede tilstand af Hesselager Smeltevandsdal som god.

Sårbarhedsvurdering

Med baggrund i landskabskarakteren og på baggrund af skalaen, tidsdybden og de karaktergivende elementer vurderes Hesselager Smeltevandsdal som relativt sårbar. Skalaen og de visuelle forhold, som er betinget af de afgrænsende tunneldalssider, skovområder og småbevoksninger er sårbare over for yderligere tilgroning og driftsophør. Særligt engarealerne i dalbunden er sårbare overfor ophør af afgræsning, der i nogen grad betinger artsdiversiteten og modvirker tilgroning. Ligeledes er området sårbart overfor ændringer i dyrkningsform.

Forhold vedrørende intakthed og udsigtsmuligheder betinger en vis sårbarhed i hele tunneldalens udstrækning. De visuelle oplevelsesmuligheder, som knytter sig til udsigten ud over ådalen er ligeledes betinget af landbrugsmæssig drift dalsidene hvorfor området generelt er sårbart overfor driftsophør i de tilstødende karakterområder.

Dalens karakteristiske vandmøller vurderes som særligt sårbare overfor forfald og manglende pleje, på trods af, at deres kulturhistoriske funktion ikke længere opretholdes. Dalen fremstår uforstyrret af tekniske anlæg og etableringen af sådanne samt byudvikling vil givetvis påvirke karakteren.

Kapacitetsvurdering

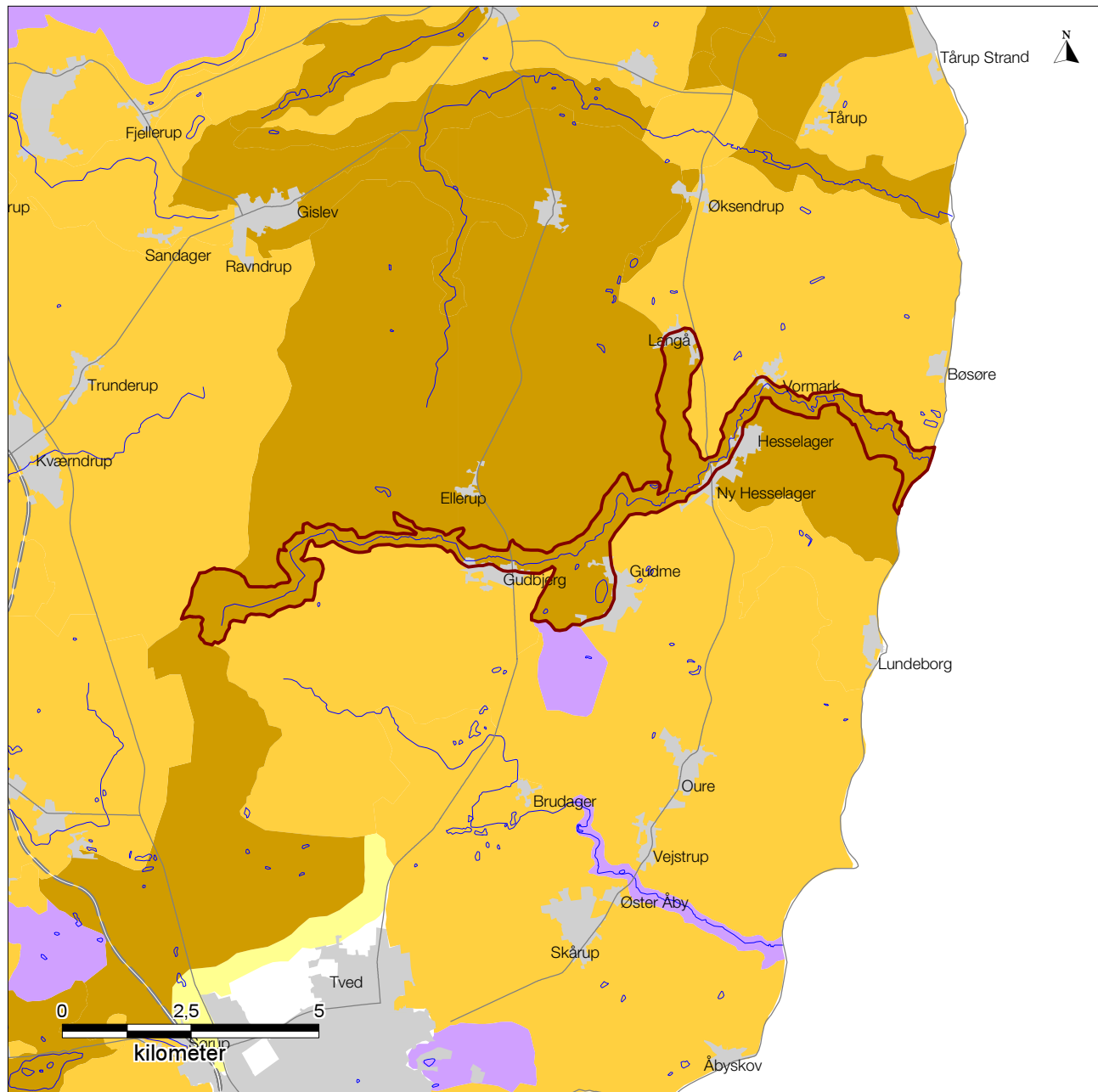
På baggrund af sårbarhedsvurderingen er områdets kapacitet i forhold til relevante planlægningstemaer i Regionplan 2005 vurderet.

Men baggrund i de allerede eksisterende beskyttelseslinier samt forslag til fredning og vådområde i den vestlige del af dalstrøget, vurderes det, at kun råstofudvinding i det meget begrænsede foreståede område, kan have en vis indflydelse på landskabskarakteren. Anlæggelsen af vådområdet i den vestlige del vurderes at styrke området.

Denne del af området er dog ikke den mest karakteristiske og et evt. vådområde vurderes ikke direkte at være i uoverensstemmelse med områdets kulturhistoriske oprindelse og dyrkningstraditioner, hvor vådbundsarealer var hyppige i dalstrøget.

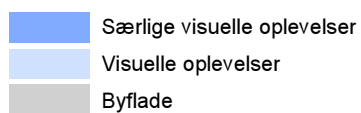
Registreringspunkt:
UTM 32U 0608428/6114240
Besigtelsesdato: 24.08.2005
Niveau: Regionalt - Fyn
Besigtelsesteam: MNS, SGJ

Vurdering af karakterstyrke

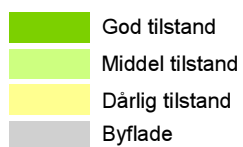
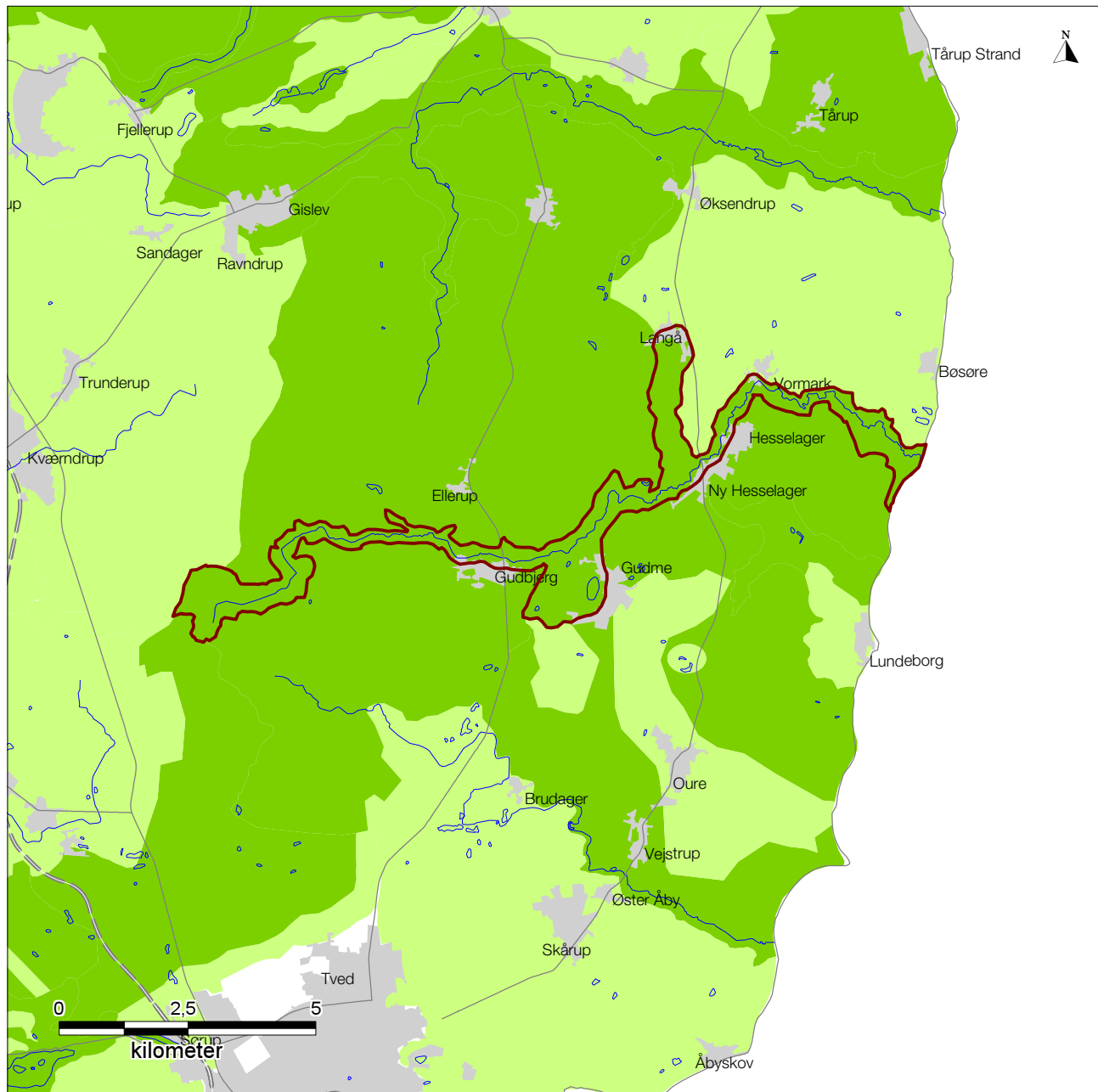

- Særligt karakteristisk
- Karakteristisk
- Karaktersvagt
- Kontrasterende
- Byflade

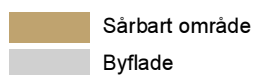
Forekomsten og styrken af visuelle oplevelsesmuligheder

Vurdering af tilstand

Vurdering af sårbarhed

Udgivet af Fyns Amt 2006
Grundmateriale: Kort- og Matrikelstyrelsen
© 1992 KD.86.1023